

STADSHOLMEN

EURYDICE 2

Ignatiigränd 2A, Göran Hälsinges gränd 1

GAMLA STAN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

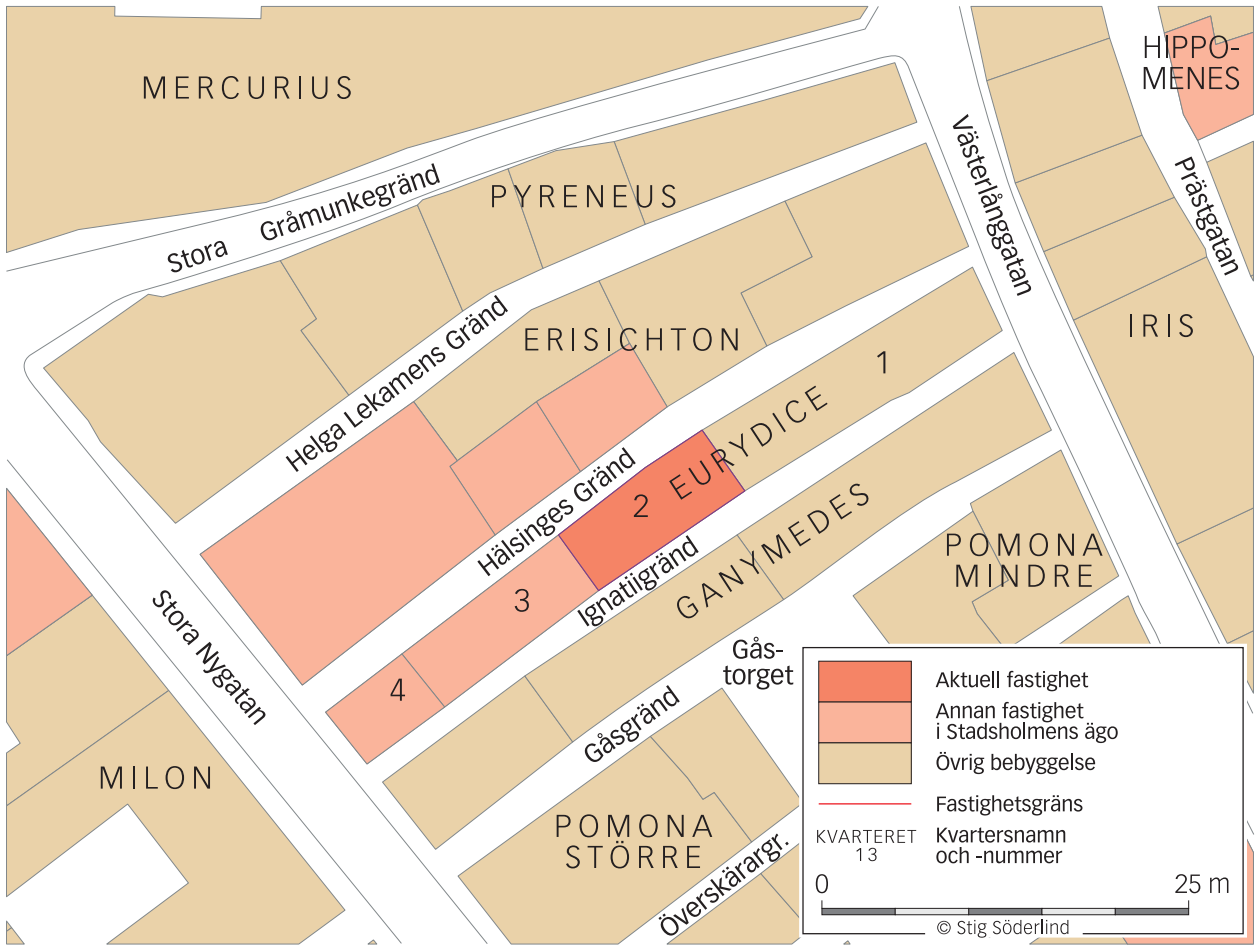
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

FASADEN MOT GÖRAN HÄLSINGES GRÄND. FÖNSTREN LIGGER PRECIS I MURLIVET. HÄR SYNS OCKSÅ DE DUBBLA UTKRAGNINGARNA TYDLIGT. DE GJORDES UNDER MEDELTIDEN SANNOLIKT FÖR ATT FÅ STÖRRE RUM HÖGRE UPP I HUSEN. FOTO J. MALMBERG.

Fastigheten ligger i ett område som skonades vid den brand som 1625 förstörde delarna väster om Stora Nygatan. Det bevarade området karaktäriseras av ett ålderdomligt gatunät från sen medeltid med smala, krokiga gränder som gick ner till den gamla vattenlinjen.

Mellan gränderna ligger långsträckta, oregelbundna kvarter med smala huskroppar som sträcker sig över hela kvartersbredden.

Eurydice 2 är ett värdefullt exempel på en fastighet som under långa tider ägts av personer ur ett lägre borgerskap, vilket ägarlängden och de förhållandevis anspråkslösa inredningarna vittnar om. Byggnaden präglas, trots senare ombyggnader, av det medeltida skedet med medeltida murverk bevarat i stor omfattning och de för perioden typiska utkragningarna och ankarslutarna. Invändigt är rumsvolymerna små och inredningarna enkla i samklang med husets byggnadshistoria.

Eurydice 2 är en del av Gamla stans unika och omistliga bebyggelse och är blåvärderad enligt Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Det innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Under flera hundra år var Gamla stan Stockholms centrum. Medeltidens bebyggelse bestod av hus i trä eller tegel, ofta med torvtak. Till husen fanns många gånger källare med väggar av natursten och tegelvalv eller bjälktak. Tegelhusens fasader var inte putsade och kunde ha dekor i form av blinderingar,

formtegel eller mönstermurning. Den medeltida, oregelbundna stadsplanen är ännu i dag mycket väl bevarad och många hus har i hög utsträckning kvar medeltida murverk bakom senare tiders fasadutformningar och inredningar.

Det expansiva 1600-talet, när Sverige utvecklades till en stormakt, gav en annan prägel åt staden med flera nybyggen men också modernisering av de äldre husen. Byggnaderna fick stora vindar i flera våningar med höga, branta tak och ofta en dekorativ fasadutsmäckning i natursten. Samtidigt anpassades de nybyggda husen längs framför allt Nygatorna i väster till en reglerad stadsplan.

Under 1700-talets mitt och senare hälft byggdes husen ofta på med en våning. Vindarna var nu mindre och taken flackare. Fasaderna utfördes släta och putsade, och rummen inreddes med kakelugnar och snickerier som till stor del finns bevarade i dag.

Vid 1800-talets senare del och under tidigt 1900-tal fick många byggnader fasader med tidstypiska dekorer i stuck eller puts och bottenvåningarna gjordes ofta om till butiksfasader med stora skyltfönster.

Gamla stan hotas – och räddas

Under senare delen av 1800-talet försköts stadens centrum till Norrmalm. Gamla stan började att successivt förslummas och många diskussioner fördes om stadsdelens sanitära förhållanden. Det kom till och med förslag om att riva stora delar och bygga helt nytt. När de nya stadsdelarna på malmarna växte fram omkring 1900 blev problemen i Gamla stan ännu mer uppenbara, men de enskilda fastighetsägarna var inte villiga att bekosta saneringarna. Samfundet S:t Erik – som bildades 1901 och arbetade för att väcka intresse för stadens kulturhistoriskt värdefulla miljöer – oroades för stadsdelens framtid och tog på 1930-talet initiativet till att bilda AB Stadsholmen. Det nya bolaget fick i uppdrag att förvärva, restaurera och modernisera bebyggelsen med hänsyn bland annat till kulturhistoriska värden. De första åtgärderna i stor skala genomfördes i kvarteret Cepheus och flera av de genomförda renoveringarna har varit goda exempel, inte minst de allra första insatserna som gjordes.

I dag är Gamla stan med sina många bevarade tidslager och hus med en lång och omväxlande byggnadshistoria ett historiskt dokument av oersätligt värde.

HISTORIK

Det medeltida huset

På tomten låg under medeltiden två separata byggnader som troligen byggdes samman med ett gemensamt trapphus någon gång under 1700-talets första hälft. Undersökningar av tegelmurarna har visat att medeltida murverk finns bevarat i stor omfattning till och med våning 2 trappor och delvis i våningen över. Den nordöstra delens tre fönsteraxlar tillhör en äldre medeltida period och den sydvästra delens två fönsteraxlar en yngre. Synliga detaljer som ankarslutur i fasaden och dubbla utkragningar i murverket är också tecken på den medeltida byggnadshistorien.

Huset under 1700- och 1800-talet

Kortfattade uppgifter om husets utseende finns i en brandförsäkring från 1748 då fastigheten ägdes av kaptenen Carl Gustaf Strömschiöld. Beskrivningen anger att byggnaden hade fyra våningar med två rum och en vedbod i bottenvåningen. De tre våningsplanen

DETALJ AV EN ANKARSLUT FRÅN MEDELTIDEN. FOTO J. MALMBERG.

ovanför bestod av fyra rum, två på var sida om trapphuset, som alla hade paneltak. Försäkringarna från 1800-talet är något mer utförliga och talar om kakelugnar i alla rum och spisar i köken samt om mittelbandslistor och fotpaneler. Den fasta inredningen tycks alltså, att döma av dessa uppgifter, ha varit relativt anspråkslös. Hur byggnaden har varit inredd i äldre tider är okänt, men på 1970-talet fann Stadsmuseet delar av ett målat paneltak av barocktyp i den västra lägenheten på våning 1 trappa.

Ägarna till fastigheten har i stor utsträckning varit hantverkare, handelsmän eller tjänstemän, exempelvis vinskänken Lars Asplund i början av 1700-talet. Under en längre period, från 1762 till 1831, ägdes den av hyrkusken Johan Åkerberg och hans ättlingar och senare under 1800-talet av kammarskrivaren och revisorn Johan Wilhelm Liedberg. Fastigheten förvärvades av Stockholms stad 1939.

Renoveringar under 1900-talet

I slutet av 1970-talet renoverades och moderniserades huset. Då tillkom duschutrymmen och WC som ersatte de gamla torrklosetterna på vinden, samtidigt som köken fick nya inredningar. Profilerade snickerier, som dörrar och dörrfoder, nytillverkades. Arbetet genomfördes med statliga tilläggs lån för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och skedde under antikvarisk kontroll av Stadsmuseet. Under arbetet gjordes noggranna analyser av de yttre tegelmurarna som kunde belägga att stora delar av murverket är bevarat sedan medeltiden. Den gamla hissappan mot Ignatiigränd försågs 1986 med fönster, och fyra små fönster togs upp i vardera takfallet i samband med att vinden inreddes.

BYGGNADSBESKRIVNING

Byggnaden har källare, bottenvåning med entré samt tre bostadsvåningar och en inredd vind. Sadeltaket är täckt med plåt, och mot Ignatiigränd finns en äldre hissappa. Fasaderna är slätputsade med fönster placerade i murlivet. Entrén mot Ignatiigränd är låg och utan omfattningar och har en relativt nytillverkad enkeldörr.

Invändigt är entré och trappor lagda med kalksten medan vilplanen täcks av träfiberskivor och linoleummattor. Rumsvolymerna är små och takhöjden låg. Den fasta inredningen präglas av enkelhet med släta tak och vitmålade väggar. De profilerade snickerier som finns – spegeldörrar, foder,

FLERFÄRGAD KAKELUGN AV 1700-TALSTYP. DEN VITA SOCKELN ÄR SEKUNDÄR. FOTO J. MALMBERG.

socklar och fönsterbänkar – härstammar tillsammans med fönstren till största delen från 1970-talets renovering och ombyggnad. De flesta golven täcks av linoleummattor.

Av äldre byggnadsdetaljer i lägenheterna finns till exempel en spis med murad spiskupa på våning 2 trappor och en polykromt dekorerad kakelugn på våning 3 trappor, båda troligen från 1700-talet. I en av lägenheterna på våning 1 trappa har en äldre brädvägg med smidd spik bevarats omålad. I samma lägenhet finns också ett äldre brädgolv samt en vit kakelugn från 1800-talet.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.